

- оминати прийменникові кліше;
- не втрачати героїв із фокусу, розвивай сюжети паралельно;
- створювати метафори;
- грати з голосами, звуками, ритмами.

Ефект присутності в репортажі створюють діалоги. Це необов'язково мають бути розмови героїв публікації, які висловлюють свою думку. У ролі співрозмовника може виступати й сам журналіст, оформлюючи бесіду відповідним чином, передаючи мовлення героїв максимально близько до реальності. Характерні для людини слова („полуничка“, „яблучка“, „огірочки“, „помідорчики“ – у зменшено-пестливій формі), регіональна мовна специфіка („Василович“, „видіти“, „ловкий“, „файний“), сам спосіб побудови речення або розгортання думки (з умотивованими „е-е-е“ і „ну-у-у“) – все це дає змогу краще уявити живу картинку дійсності.

Щоб не втрачати динамізм оповіді, в репортажі слід використати кілька ефектних переходів і несподіваних сюжетних поворотів („і раптом“). Бажано не нав'язувати читачеві власну думку. Навіть якщо вона є в репортера, то не слід її відверто демонструвати або повчати публіку. Аудиторію можна підвести до певного висновку самим фактажем – не розповідаючи, а показуючи щось або когось. Достатньо іноді просто дати людині висловитися і з цієї одиничної особистої історії можна зробити ширші узагальнення.

У репортажистичці активно практикується використання метафор, аналогій, парадоксів й анекдотів, які можуть стати відправною точкою для написання статті. Проте алюзія на мистецький твір має бути зрозуміла читачам або, принаймні, витлумачена їм для адекватного розуміння тексту. Бо те, що для одних виявиться захопливою інтелектуальною грою з розпізнавання цитат і образів, для інших буде незрозумілим авторським ходом.

Загалом репортерська праця вимагає від журналіста широких знань суспільних процесів, зосередженості, уваги до подробиць і творчої дисципліни, щоб значний масив зібраної інформації передати у сконцентрованій, яскравій і цікавій формі, та ще й так, щоб матеріал „прожив“ довше життя, ніж звичайна оперативна публікація.

ЛІТЕРАТУРА

1. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості: підручник / Володимир Здоровега. – 3-тє видання. – Львів: ПАІС, 2008. – 276 с.
2. Капусцінський Р. Автопортрет репортера / Ришард Капусцінський; [пер. з пол. Б. Матіяш]. – К.: Темпора, 2011. – 134 с.
3. Прохасько М. Репортажний диявол у деталях [Електронний ресурс] / Маркіян Прохасько. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/11750>
4. Щигел М. Неділя, що відбулась у середу / Маріуш Щигел; [пер. із пол. А. Бондар]. – К.: Темпора, 2013. – 302 с.

Е. Г. Шестакова
(м. Донецьк)

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ЖУРНАЛІСТИКА: ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО ЖУРНАЛІСТА

Розмову про методику та ідейне підґрунтя сучасної журналістської освіти необхідно починати з позначення декількох, здавалося б, вже цілком тривіальних проблем, але й водночас таких, що всупереч практиці життя залишилися не досягнутими в своїй справжній глибині. Вони зумовлені низкою соціально-культурних катаклізмів другої половини ХХ – початку ХХІ ст. та реакцією на них сучасної людини, яка звикла комфортно виживати у плинні інформаційно-комунікативних потоків, майже забувши, що таке справжня рефлексія, морально-етична, громадська позиція, особистісна відповідальність, соціальні цінності. В цьому трагічному стані сучасної культури багато в чому винні й масмедіа, які на межі наших століть поступово та цілеспрямовано переорієнтували

культурні умонастрої на суто новинні уподобання, коли значущим є інформація про актуальний тут-та-зараз факт, а не осмислення подій, які власне стоять за цим фактом. Проте продукція масмедіа не лише споживається, а й створюється сучасними людьми, які знаходяться у стосунках взаємозалежності та взаємної відповідальності, а саме тому ті, хто готує журналістів, мають розуміти ступінь й міру відповідальності. Підготовка сучасного журналіста – це вибудовування засад та напрямків, перспектив розвитку пануючих культурних умонастроїв, формування світобачення людей, які своїми настроями та вчинками несуть відповідальність не лише за своє життя, а й за буття світу взагалі. Українські події осені 2013 – літа 2014 років це довели, коли продемонстрували прорахунки, помилки, вади вітчизняного інформаційно-комунікативного простру, виявили фахову недбалість, некомпетентність, невміння проводити інформаційні війни, реагувати на інформаційні провокації та агресію. Можна стверджувати, що це, переважно, було зумовлено прорахунками та халатністю у підготовці журналістських кадрів, особливо у регіональному науково-освітньому середовищі, яке має гнучко, швидко, адекватно реагувати на ментальні проблеми свого соціально-культурного світу. Одне з провідних завдань сьогодення – виховання українського професійного журналіста, здатного, зокрема, до створення якісної, інтелектуальної журналістики, яка покликана протистояти руйнівній масовізації людини.

Ю. Габермас у роботі "До розуму публічної сфери", розмірковуючи над занепадом якісної преси та як наслідок публічної сфери саме під контролюючим впливом масмедіа, які залежні від економічних чинників, пише: якщо редакції починають тотально "... розраховувати на отримання швидкого прибутку та планують роботу в надмірно коротких горизонтах часу", то це призведе до того, що занадто швидко "... публічна комунікація втратить свою дискурсивну життєвість без притоку інформації, яка отримується завдяки вартісним дослідженням, та без підкріплення за допомогою аргументів, які базуються на не безкоштовній експертизі. Публічна сфера не могла б більш чинити опір популістським тенденціям та виконувати функцію, яку вона повинна виконувати у межах демократичної правової держави" [8, с.108]. Такими чином, якісна журналістика – це журналістика фахівців, здатних до самостійної аналітики, до соціальної рефлексії, до пошуку й вміння здобувати, представляти публіці ґрунтовні, фахові докази, гіпотези та, безумовно, професійних експертів з будь-якого питання. Це, передусім, журналістика, яка свідомо та послідовно скеровує соціально-культурну увагу своєї публіки на комплексність проблем, дає їй, публіці, підстави для самостійного осмислення питання, знаходження шляхів виходу з ситуації. Як наполягає Ю. Габермас: "Слухачі та глядачі є не лише споживачами, тобто учасниками ринку, але водночас й громадянами, які мають право брати участь у культурі, спостерігати за політичним процесом та бути причетними до формування політичних поглядів" [8, с.107]. Саме на це й має бути спрямовані якісні масмедіа та фахові журналісти, які забезпечують їхню діяльність. Проте, на переконання філософа, знаного публічного інтелектуала, зараз ці процеси переживають чергову кризу. І якщо це становить проблему для так званих "старих" європейських країн, то для України подібна ситуація, наголошу ще раз, особливо на тлі останніх подій, є катастрофою, яку потрібно спочатку відповідально й цілісно осмислити, а потім долати її причини, наслідки та виправляти становище, яке склалося. Відштовхуючись від цього, маємо усвідомити комплексність проблем, з якими стикаємося і які впливають й на загальний стан нашого суспільства, як невід'ємної частини європоцентричного культурного простору, й на масмедіа, які формують нашу публічну сферу, й на методіку та ідеологію сучасної журналістської освіти, на базі якої маємо готувати фахівців для масмедіа.

Перший блок проблем. Коли останнім часом характеризують сучасне суспільство, принаймні, те, що належить до духовного контуру Заходу (Ю. Габермас), то традиційно провідними його ознаками вже майже чверть століття стабільно виступають такі, які явно свідчать про процеси, стан втрати ним підстав та цінностей, що визначають, структурують та реалізують смисли. Це розхитування та патогенна у своїй непередбачуваності трансформація просторів соціального, політичного, економічного, історичного, науково-інтелектуального та повсякденності; щільна та глибока дифузія високої та масової культур; формування якісно нової плюралістичної етичної, аксіологічної, епістемоло-

гічної, інтелектуальної парадигми; руйнування уявлень про норми, зразки, стандарти та критерії, в тому числі, й таких значущих для соціальної комунікації, як культурна еліта та стандарт смаку. Саме з цією проблематикою пов'язані провідні загальнофілософські, соціальні, епістемологічні, когнітивні, аксіологічні питання сучасності. Це визначення життєздатності європейського гуманізму, історії, суспільства, влади, культури та індивіда, які б могли спиратися на стабільні та вітально сильні ціннісні підстави. Передусім, це питання життєздатності культури, орієнтованої на Особистість, тобто антропоцентричної за своєю суттю, щільно вкоріненої у фундаментальних підставах традиційної європейської самосвідомості та багато в чому визначальної для обличчя та природи культур, які генетично обумовлені пам'яттю та властивостями духовного контуру Заходу (Ю. Габермас).

Мабуть, найбільш чітко та навіть жорстко суть цієї одночасно глобальної та фундаментальної проблеми сформулювала А. Хеллер в лекції "Два стовпи сучасної етики", текст якої був надрукований в 2004 р. в "Питаннях філософії": "Мене займає те, що сучасний світ як такий, тобто сукупність всякого роду етосів, жорстких або вільних, потребує визнання двох стовпів, на які всі вони спираються. Якщо порівняти світи з будівлями, то можна сказати, що до-сучасний світ спирався на тверду основу, ґрунт, що весь цей будинок міцно стояв на землі, сучасний же світ, навпаки, не має жодної підстави, навіть якщо деякі суспільства все ще мають власні основи. Тому-то два ці загальні стовпи й необхідні, щоб забезпечити відтворення сучасного світу та врятувати його від хаосу або повного краху. <...> Якщо два стовпи сучасної етики будуть визнані хоча б в одній частині світу, сучасність ще зможе вижити, а якщо ні – то не зможе, а якщо не виживе, наш світ зануриться в стан війни чи хаосу. Але оскільки я переконана, що ці два стовпи визнаватимуться все зростаючим числом культур, я не беру до уваги песимістичний сценарій" [9]. У якості цих двох стовпів А. Хеллер, відштовхуючись від Аристотеля, називає такі: хороша людина та справедлива конституція, які, на її щире переконання, "є стовпами і сучасної етики. Є, однак, і суттєва різниця. В до-сучасному світі, включаючи й світ Аристотеля, хороші люди та справедлива конституція, або політичний устрій, були органічно вкорінені в одному й тому ж твердому ґрунті базової соціальної структури та фундаментальних вірувань. Однак у сучасному світі все це повністю змінилося. Сучасність ґрунтується не на абсолютній вірі та навіть не на безумовно визнаному соціальному устрої, а на волі" [9]. Для А. Хеллер важливо акцентувати увагу на втраті сучасністю фундаментально непорушних, безвідносних смислів та цінностей, здатних і покликаних забезпечити стабільність нашого світу, які попри всю їхню абстрактність все ж мають авторитетних, визнаних, прийнятих в соціумі репрезентантів і виконавців. До них, зокрема, належать культурна еліта та втілюваний нею стандарт смаку, який розуміється в його філософському тлумаченні, коли відбувається не стільки активізація суб'єктивного та завдяки цьому відносного начала, а навпаки. Провідним у понятті смаку та його стандарту, кодифікованого, підтримуваного, захищеного та такого, що розвивається культурною елітою, виявляється об'єктивно-суспільне начало, що актуалізується поняттями громадського обов'язку, моралі, відповідальності, соціального блага.

Принцип негатиї соціального та руйнування стандарту смаку, маргіналізація безвідносних духовно-моральних цінностей і суспільних, моральних авторитетів обернулися, зрештою, цілком передбачуваною примітивізацією та деструкцією всього світового устрою, що теж є предметом постійного розмірковування представниками інтелектуальної еліти. П. Вілірію в інтерв'ю, яке було проведено в якості філософсько-політичної бесіди з М. Рикліном та названо симптоматично – "Великий автомат", подібного роду стан нашої культури визначив так: "Відбулася автоматизація думки, символом якої є комп'ютери. <...> Загальновідомо, що нині основна частина рішень приймається статистично, машинним способом, в той час як державні діячі минулого керувалися інтуїціями, осяннями, які витримували порівняння з натхненням філософів та музикантів, в наш час осяння, людський геній не мають вирішального значення в політичній практиці. <...> Тепер ми програємо весь світ: техніка виграє всі баталії, але програє світ ... і нас на додачу. Звідси кошмарне соціальне та політичне розкладання, яке загрожує будь-якій владі як на Сході, так само й на Заході" [1, с.136-137]. Природно, що значущі поняття хоро-

шої людини та справедливого соціально-політичного устрою як фундаменту суспільства та культури в цілому майже необоротно та непомітно для індивіда замінюються автоматизацією, примітивними та масовізованими стереотипами соціального світоустрою та невпинним інформаційно-комунікативним потоком. Сучасність вже принципово не може не враховувати цих загрозливих для її вітальних засад тенденцій. Досвід, знання сучасності, особливо розвиток масмедіа, зростання їхнього коефіцієнту в кожному з нас мають бути враховані та освоєні таким чином, щоб з деструктивної, хаотизуючої сили вони трансформувалися на стабілізуючу наш світ засаду.

Одним з виходів, що припускають подолання кризового стану європейського суспільства, відродження й утвердження його базисних ціннісних моделей, орієнтацій, цілком може виявитися розвиток якісної, передусім, інтелектуальної журналістики як одного з елітарних та при цьому соціально значущих, проявів єдності соціуму та масмедіа. Інтелектуальна журналістика – це перспективний шлях подолання деструкції та повернення її до свого первинного сенсу. Це особливо важливо зараз, коли, по-перше, масмедіа виявилися панівною сферою буття культури з під впливу яких немає можливості вийти. Саме тому, по-друге, журналістика має переосмислити, відрефлектувати на нових ідейно-методологічних підставах свою історію, цілі, функції, врахувати складний досвід журналістики ХХ ст., проблему її поступової вульгарної заідеологізованості, трансформації ролі та статусу в ній особистості інтелектуала, послідовної, руйнівної масифікації, кардинальної трансформації її функцій, втрати довіри до масмедійності, яка переважно орієнтується на поверхневі розважальність та новинність. Це шлях до оновлення журналістики та фахівців, які мають її створювати.

На самому початку ХХІ століття, в 2000 р., передмову до книги нарисів про сучасне інтелектуальне життя С.П. Капіца закінчив наступним застережливим висновком, який є зверненням не лише до вчених, а й до сучасної людини взагалі: "... розрив між світом речей та світом ідей, супроводжуваний розпадом управління суспільством і ерозією цінностей та ідеалів, які так довго вироблялися людством, і тому так дорогі та потрібні людям, вказує на загальні причини кризи. Криза спіткала не лише Росію, але й по суті весь світ. Недарма багатьма авторами відзначалося, що в сучасному світі найбільшу небезпеку становить моральна криза, яка перевершує за своїм значенням всі інші, як енергетична та екологічна, фінансова і майнової нерівності, в основі яких лежать ціннісні уявлення. У цих умовах особливого сенсу набуває тема відповідальності, в першу чергу відповідальності інтелігенції. Багато хто вважає, що головне – це свобода, але весь досвід історії показує, що свобода, яка зростає, особливо в області ідей та духовних цінностей, повинна супроводжуватися настільки ж великою відповідальністю. <...> В іншому випадку балом в країні дурнів правитимуть біси" [3, с.8].

Майже в цей час суголосні ідеї виголосив Ю. Габермас, акцентувавши увагу саме на ролі масмедіа в цьому процесі взаємної відповідальності журналістів, суспільства, держави та пересічної людини: «Публічна комунікація проявляє силу, коли стимулює й в той самий час орієнтує громадян для формування громадської думки та волевиявлення, одночасно примушуючи політичну систему до прозорості та пристосування. Без імпульсів преси, яка формує громадську думку, достовірно інформує та ретельно коментує, публічна сфера більше не може виділяти таку енергію. Якщо мова йде про газ, електрику або воду, держава зобов'язана гарантувати забезпечення населення енергією. Але хіба вона не повинна бути точно так само до цього зобов'язаною, якщо мова йде про тих різновидах «енергії», без припливу яких виникають порушення, що завдають шкоди самій демократичній державі? Це не «помилка системи», якщо держава намагається в окремих випадках захистити таке суспільне благо, як якісна преса" [8, с.109-110]. Як бачимо, питання знову повертається до того, хто та яким чином впливає на соціально-культурну свідомість, виховує її та підготовляє для сприйняття громадсько значущої інформації та прийняття відповідальних рішень. Зрозуміло, що головною тут є постать журналіста та того, що й як він несе у публічну сферу.

Другий блок проблем. Вже давно й остаточно зрозуміло, що загальна криза ідеології – однієї з провідних засад соціально-культурної ідентифікації суспільства в цілому та кожного його індивіда, – охопила культурні умонастрої другої половини ХХ ст. та осо-

бливо дієво вплинула на масову поведінку людини нашого століття. Як зрозуміло, що це не могло не позначитися на журналістиці як соціальному інституті, який спочатку й непереможно актуалізується щодо ідеології в її, передусім, первинному, філософському тлумаченні. При такому підході ідеологія – “це не примарна ілюзія, яка споруджується нами для укриття від нестерпної дійсності, це <...> конструкція, що служить опорою для нашої “дійсності”: “ілюзія”, що структурує наші конкретні, реальні суспільні відносини <...> Функція ідеології полягає не в тому, щоб запропонувати нам спосіб вислизнути від дійсності, а в тому, щоб представити саму соціальну дійсність як укриття від якоїсь <...> реальної сутності” [2, с.52]. Журналістика – інститут, який одночасно створюється і реалізує своє ціле як ціннісні способи прояву та здійснення ідеології в суспільстві, формування та розвитку ідеології суспільства. Одна з його провідних функцій – структуризація хаосу дійсності та поступове вироблення базисних моделей ідентифікації соціуму – недієва без належного розуміння журналістом сутності ідеології та свідомого ставлення до неї. Саме журналістика формує провідну ідеологію суспільства, що має розумітися не вульгарно, як примітивне просування певних партійно-політично-економічних моделей, а по іншому. Як зазначає С. Жижек, за виваженою, переконливою ідеєю представників франкфуртської школи, соціальна дійсність не може існувати без “ідеологічної містифікації”, коли “ідеологічне спотворення вписане в саму сутність” соціальної дійсності та речей, які її наповнюють [2, с.36]. Саме цьому найбільша відповідальність лежить на тому, хто відчуває, відтворює та реалізує актуальні для свого часу “ідеологічні містифікації”. В нашому випадку – це інститут журналістики та особа журналіста. Функція ідеології, яка реалізується ними, передбачає, насамперед, поступове, цілеспрямоване вибудовування координат соціальної дійсності. У цьому процесі має відбутися зняття різкого протиріччя, розриву між ідеологічними конструкціями, на кшталт тих, які, наприклад, були притаманні фашистській чи радянській державі, та досвідом повсякденного життя звичайної людини. При цьому журналістика має й дати, якщо знову звернутися до С. Жижека, конструкції, що служать опорою для нашої “дійсності”. Але саме тут знову й виникає проблема освіти, підготовки журналіста, його ціннісних уподобань, інтелектуального рівня та, головне, можливості відстоювати інтереси якісних масмедіа.

Публіцистично емко й образно цю проблему охарактеризував в інтерв'ю білоруському інтернет-журналу “Нова Еўропа” Віктор Мартинович – один з провідних журналістів, політолог, письменник. Вже назва інтерв'ю “Інтелектуал у нас не є моделлю для наслідування” – цитата з міркувань В. Мартиновича – свідчить про важливість і актуальність для сучасності проблеми культурної еліти, яка передбачає таку ідеологічну складову, як інтелектуальність і стандарт смаку. Причому ця актуальність стосується вже не стільки проблем буття самої культурної еліти та системи цінностей, яка репрезентується нею, а й всього суспільства в цілому і навіть ще жорсткіше. Це стосується звичайної людини, перетвореної ХХ ст., та в першу чергу, масовими, невибагливими до інформації, комунікації та, головне, до запитів й потреб суспільства масмедіа на безлику, яка не знає і не потребує особистісної думки, позиції, вчинку, натовп, масу. Більш того, на таку людину, яка прийняла все це як якусь норму, основу для само ідентифікації, моделей поведінки та програму для самоздійснення. На початку ХХІ ст. це обертається проблемою для всього соціально-культурного та повсякденного простору в цілому, в якому принципово немислима ні людина хороша, ні справедлива конституція, про яку розмірковує А. Хеллер. Позбавлення сенсу та руйнування традиційних для духовного контуру Заходу (Ю. Габермас) ціннісної, саме ідеологічної системи та її фундаментальних засад призвело й до подальшої патогенної в своїй основі мутації навіть масової свідомості та значущих для неї смислів. Білоруський журналіст В. Мартинович говорить про це так: “На мій погляд, у інтелектуальній журналістиці в Білорусі немає аудиторії. І не лише тому, що число інтелектуалів дуже невелике. Воно в принципі невелике, але якщо ми говоримо й про Францію чи Німеччину, то серед середнього класу цих країн існує мода на інтелектуальність. У нас такої моди немає. У нас є мода на аграрне походження, рибалочку, горілочку, баньку та інше. Інтелектуал у нас не є моделлю для наслідування. Люди, які не є інтелектуалами, навіть не прагнуть ними здаватися” [4]. Але ж зрозуміло, що не лише Білорусі, а й Україні подібного роду притаманні “ідеологічної містифікації”, коли

активно, у вигляді нав'язливих ідеологічних конструктів просуваються образи, які примітивізують людину та суспільства, активізують суто споживацько-тілесні потреби. Однак такі люди апріорі не в змозі бути відповідальними громадянами, орієнтуючись на отримання швидкого прибутку.

Третій блок проблем. На початку ХХІ ст. у світовому культурному просторі на загальному тлі кризи ідеології безперервно посилюються та втілюються у житті активні соціально-політичні трансформації та навіть революції, які журналістика як культурне явище, відповідальне за суспільні думки, настрої, а також провідні принципи, моделі соціальної комунікації, не може не оцінювати і не інтерпретувати. Вже апостеріорі зрозуміло, що в умовах кризи ідеології, політики, влади це стає все більш небезпечним і провокаційним, саме з точки зору соціально-культурних настроїв, їх наслідків, без осмислення та висвітлення яких журналістика немислима. Особливо це очевидно на тлі якісних модифікацій громадського світоустрою. М. Риклін пояснює цей стан тим, що хтось і досі вірить "... в "слабку ланку", вхопившись за яку можна зруйнувати всю систему. Тим часом система давно працює на мікрорівні, всі її частини замінені: це – технічна машина, лише імітує органічну пластичність" [1, с.137]. Очевидно, що журналістові необхідно вміти не лише передати факти, а й відчутти, побачити та пояснити подібного роду соціально-культурні зміни для різних груп реципієнтів, виробляючи громадську думку та принципи соціальної комунікації.

Четвертий блок проблем. Домінуюча в контексті процесів глобалізації тенденція формування та швидкого розповсюдження однотипних за своєю суттю новинного та розважального масмедійних продуктів, що створюють прецедент "того самого вибору різноманіття в кожному місці" [7, с.20], зобов'язує журналістику як "масово-інформаційну діяльність" [5, с.51-68] реагувати на такий стан масофікації свідомості. Саме тому журналістика має відновити свої смислову та функціональну повноту та цілісність. Сучасна, особливо українська, журналістика, фактично зведена низкою об'єктивних та суб'єктивних чинників до світового панування цих двох масмедійних продуктів. Вона не лише втрачає свою якість, аналітичність, але й ефективну здатність до відповідальної структуризації соціальних відносин, формуванню внутрішньо життєздатних, дієвих, складних та гнучких громадських умонастроїв, а також, за принципом зворотної дії, призводить соціальний світ до переважання в ньому одновимірної людини (Г. Маркузе).

Одним з реальних і дієвих виходів з цієї принципово неоднозначної та внутрішньо складної ситуації цілком може виявитися розвиток інтелектуальної журналістики, яка з самого початку, послідовно та відповідально здатна та готова втілювати, підтримувати і виховувати в суспільстві те, що прийнято позначати високим стандартом смаку, морально-етичними, інтелектуально-моральними цінностями. Здавалося б, в сучасних соціально-культурних умовах ця ідея видається неспроможною, заздалегідь готує ряд ситуацій комунікативного провалу або ж абсурду, коли реципієнт, звиклий до швидкого споживання, а журналіст – до швидкого створення масмедійного продукту, будуть не в змозі осмислити, прийняти продукт інтелектуальної журналістики. Створилося порочне коло, про яке писали європейські філософи, культурологи кінця ХХ ст. (М. Фуко, Ж. Бодрійяр, П. Вірілію). Його можливо розірвати шляхом цілеспрямованого виховання професійних інтелектуальних журналістів. Іншими словами, журналістів, здатних фахово взяти інтерв'ю у М. Фуко, Ж. Бодрійяра, А. Хеллер, П. Вірілію, Ю. Габермаса, М. Мамардашвілі, А. Сахарова, підготувати аудиторію до сприйняття та стійкої зацікавленості в телевізійних програмах типу "Очевидне – неймовірне" з С. Капіцею, "Бесіди про російську культуру" Ю. Лотмана та читання "товстих" журналів. При цьому, незважаючи на внутрішню глибинну і нерозривний взаємозв'язок журналістів і реципієнтів, все ж необхідно починати з цілеспрямованої підготовки фахівців, які зможуть змінити і ландшафт сучасності та задати якісно нові основи, моделі соціальної комунікації найближчого майбутнього.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вирилио П. Великий автомат. Беседа с Полем Вирилио. // Рыклин М. Деконструкция и деструкция. Беседы с философами. – М.: Логос, 2002. С.124 – 138.
2. Жижек С. Возвышенный объект идеологии. – М.: Художественный журнал, 1999. – 238 с.
3. Капица С.П. Предисловие к переводу книги «Интеллектуальные уловки» Алана Сокала и Жана Брикмона // Сокал А., Брикмон Ж. Интеллектуальные уловки. Критика современной философии постмодерна. – М.: Дом интеллектуальной книги, 2002. – С.6 – 8.
4. Мартинович В. «Интеллектуал у нас не является моделью для подражания» // Новая Европа. [Электронный ресурс] Режим доступа: http://n-europe.eu/tables/2011/08/09/viktor_martinovich_intellektual_u_nas_ne_yavlyaetsya_modelyu_dlya_podrazhaniya. 02.12.2013.
5. Михайлин И.Л. Основы журналистики. – Харьков: ХИФО, 2004. – 350 с.
6. Рыклин М. Деконструкция и деструкция. Беседы с философами. – М.: Логос, 2002. – 270 с.
7. Сміт Р. Що таке глобалізація? // Виклики глобалізації. / Збірка наукових праць. Київ: Стилос, 2001. С.17 – 29.
8. Хабермас Ю. К разуму публичной сферы. // Хабермас Ю. Ах, Европа. Небольшие политические сочинения. – М.: Издательство «Весь мир», 2012. – С.105 – 155.
9. Хеллер А. Два столпа современной этики. // Вопросы философии – 2004. – №3. [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://logos101.ru/texts/heller.htm>. 02.12.2013.

О. А. Щирба

Українська академія друкарства
(м. Київ)

ІСТОРІЯ ТА РОЗВИТОК СУЧАСНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ АЛЬМАНАХІВ В УКРАЇНІ

Вивчення сучасних літературних альманахів було й залишається одним із важливих та актуальних напрямів дослідницької діяльності, що пояснюється значною роллю цього жанрового прояву видань на книжковому ринку, а також типологічною неоднорідністю. Сучасні літературні альманахи містять художні твори різних жанрів, розділи літературної критики, есеїстику, публіцистичні матеріали тощо, пов'язані з культурно-мистецькою тематикою, а також видання, що, окрім літературного, мають культурологічне, мистецьке чи громадсько-політичне спрямування.

У сучасному літературному процесі кожен із літературних альманахів має певну роль і місце, представляє або одну зі сторін літературного життя, репрезентуючи “постмодерну” чи “молоду” українську літературу, або є органом певного літературного об'єднання, або претендує на незалежне об'єктивне представлення усієї української літератури, мистецтва та інших явищ суспільного життя.

Сьогодні в Україні альманахи видаються достатньо часто та охоплюють широке коло жанрів і літературних напрямів. Найбільше альманахів видається у Київській, Тернопільській та Сумській областях. Літературні альманахи здебільшого характеризуються не лише презентацією літературних новинок, а й глибоким критичним аналізом подій літературного життя. Більшість видань уже зайняли свою нішу в літературному просторі України (окремі навіть за її межами), мають уже сформовані принципи та критерії добору текстів, свого автора і читача. Широкий асортимент літературних альманахів свідчить про активний органічний розвиток літературного процесу в країні, про його життєвість та потенційні можливості. Щоправда, альманахи сьогодні набули статусу видань для обмеженого кола читачів, якими часто є самі літератори, ті, хто публікується, і ті, хто відстежує публікації. Нечисленні літературно-художні альманахи з низькими накладками і практично відсутньою рекламою, низькою передплатною активністю та вузькою мережею продажу, поодинокі електронні видання поки засвідчують невисоку активність залучення масового читача до сучасного літературного дискурсу. Загалом історичні дослідження доводять, що для цих видань властиве нетривале життя; вони часто репрезентують одну зі сторін літературного процесу, тому час їхнього існування, який обмежується одним чи кількома роками, а інколи і кількома випусками, є виправданим, — головне, що видання здійснило свою місію у літературному процесі.

Сучасний ринок літературних альманахів нестабільний, його основу складають добре відомі авторитетні видання, що існують уже тривалий час, і поживляють нові видання, які майже щороку з'являються на книжковому ринку чи у віртуальному інформаційному просторі. До студентського альманаху “Світанок” (6 випусків, 2002, 2004, 2006, 2008,